FORMAREA CONTINUĂ A PERSONALULUI DE SPECIALITATE DIN BIBLIOTECI ÎN PERIOADĂ DE CRIZĂ

CZU: 023.5:37.018.46

Lilia POVESTCA

Şcoala doctorală Ştiinţe Sociale şi ale Educaţiei,
Universitatea de Stat din Moldova

CONTINUOUS TRAINING OF SPECIALTY STAFF IN LIBRARIES IN TIMES OF CRISIS

The article highlights the need for continuous professional training of specialized staff in libraries, regardless of the crises caused in society. There are reflected the results of studies on identifying training needs in the European library sector. The author mentions the experience of organizing the process of continuous training of specialized staff in the libraries of the Republic of Moldova during the pandemic crisis. The author presents statistical data on the participation of librarians in the Republic of Moldova in formal and non-formal training during 2020. There are identified the deficit of specific professional skills of librarians in the stage due to the pandemic caused by Covid-19.

Keywords: *continuing education, library staff, crisis period, professional skills, pandemic period, Covid-19.*

În viaţa individului instruirea ocupă un rol important, fiindcă satisface necesitatea de acumulare permanentă a cunoştinţelor şi a experienţelor civilizaţiei contemporane (relaţiile sociale, viaţa culturală şi spirituală, autocunoaştere). Personalul de specialitate din biblioteci trebuie să-şi ridice continuu nivelul de calificare şi să-şi îmbunătăţească competenţele profesionale, chiar şi în perioadele dificile provocate de crize economice, demografice, politice, ecologice etc. Indiferent de criză, bibliotecarul rămâne actorul principal care asigură accesul, schimbul şi partajarea informaţiei, diversifică şi furnizează servicii de bibliotecă de calitate, participă la organizarea naţională şi internaţională a transferului de informaţii şi documente.

Asociaţiile profesionale, precum International Federation of Library Associations (IFLA), American Library Association (ALA), au avut în vizor activitatea bibliotecilor în situaţii de criză, elaborând diferite reglementări. Lucrările autorilor D.Sabolovic-Krajinaitle, C.Smart, M.Sroka etc. din numărul din februarie 2019 al Revistei IFLA, bazându-se pe programul din 2017 History Library SIG din Wroclaw (Polonia), au continuat tema „Bibliotecile în vremuri de criză” [1]. Dar nicio organizaţie profesională nu a putut să prevadă o pandemie care să afecteze ţările de pe toate continentele aproape concomitent [2, p.5]. În acest sens, în etapa pandemiei provocate de Covid-19

comunitatea bibliotecară a sesizat importanța procesului de formare profesională continuă. Personalul de specialitate din biblioteci a conştientizat faptul că trebuie să se adapteze acestei perioade de criză, să identifice posibilități noi de dezvoltare continuă a competențelor profesionale.

Proiectul BIBLIO (proiect Erasmus + / KA2 / sector Sector Skills Alliances) [3, p.10] îşi propune să identifice în perioada 2019-2022 deficitul de competențe din sectorul bibliotecilor europene (Belgia, Bulgaria, Grecia, Italia şi Letonia) datorat transformării digitale care le modifică rolul, drept urmare proiectând un curriculum în formare continuă pentru bibliotecari.

Pentru Raport activitățile de cercetare au urmărit identificarea nevoilor de formare, în principal din bibliotecile publice. În baza analizei comparative pentru fiecare activitate de cercetare, în aspect general, la intervievați au fost identificate:

- necesități de dezvoltare a abilităților pedagogice, deoarece se aşteaptă implicarea activă a bibliotecarilor în desfăşurarea activităților educaționale pentru utilizatori;
- dezvoltarea a trei domenii de competențe: siguranță, crearea conținutului digital şi rezolvarea problemelor;
- nevoia de perfecționare pe parcursul carierei unui profesionist în bibliotecă pentru a fi la curent cu schimbările tehnologice şi pentru a avea cunoştințele relevante;
- acceptarea faptului că serviciile de bibliotecă trebuie să fie orientate spre digital, iar profesioniştii din bibliotecă trebuie să poată utiliza instrumentele digitale pentru a-şi servi comunitățile.

A fost realizat un sondaj referitor la nevoile de instruire care vizează bibliotecarii din toate țările partenere. Decalajul inițial de competențe variază de la o țară la alta, însă în general respondenții sunt conştienți că trebuie să-şi identifice diverse nevoi de formare pentru a-şi reîmprospăta cunoştințele şi abilitățile, indiferent de criză, privind: comunicarea online şi offline; comunicarea şi interacțiunea cu utilizatorii; crearea conținuturilor digitale; explorarea schimbărilor tehnologice; îmbunătățirea cunoştințelor în materie de informații, date şi media; evaluarea şi facilitarea comunicării.

În perioada pandemică munca şi învățarea la distanță au devenit o realitate pentru milioane de oameni în lume, inclusiv pentru personalul din domeniul infodocumentar din Republica Moldova. Rezultatele studiului (1 aprilie - 31 iulie 2020) privind expertizarea situației bibliotecilor în perioada de izolare provocată de Covid-19 [4, p.42], realizat de Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova, în parteneriat cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM), au arătat că bibliotecarii s-au mobilizat şi s-au adaptat la noile condiții de muncă – 77,6% din personal au menționat că pot să realizeze activități de muncă la distanță. Însă, practica a demonstrat că bibliotecarii au întâmpinat bariere, atât la nivel de dotare cu echipament tehnic (doar 42% dintre biblioteci dispun de computere conectate la Internet), cât şi în ce priveşte deținerea unor abilități digitale.

La începutul perioadei de carantină (15 martie 2020) furnizorii de formare continuă pentru personalul de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova: Departamentul Formare Continuă al Universității de Stat din Moldova; Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie şi Ştiinţe ale Informării din cadrul BNRM; Centrul de Excelenţă şi Formare din cadrul Bibliotecii Naţionale pentru Copii „Ion Creangă"; Campusul Competenţelor din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu"; Centrele biblioteconomice departamentale şi teritoriale s-au condus de recomandările Ministerului Educației, Culturii şi Cercetării care a îndemnat toată comunitatea educațională la responsabilitate şi organizare eficientă a învățării de la distanță cu utilizarea tehnologiilor informaționale şi comunicaționale, privitor la obligativitatea desfăşurării cursurilor online prin intermediul diferitor instrumente şi platforme: Viber, Whatsapp, Facebook, Google Classroom, Zoom, Google Meet etc.

În contextul epidemiologic atipic şi extrem de dinamic, activitatea bibliotecii a început să se adapteze treptat la noile realități pandemice, incluzând şi componenta facilitarea formării profesionale continue pentru personal. Pe parcursul a două luni, organizarea procesului de instruire continuă a personalului de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova a fost sistată, însă a urmat etapa de însuşire a unor noi cunoştinţe, abilități, deprinderi şi experienţe în legătură cu desfăşurarea activităților educaționale într-un nou format. Pandemia Covid-19 a amplificat necesitatea dezvoltării unor noi competenţe ale bibliotecarilor pentru a face față realității sociale, a oferi servicii de calitate de bibliotecă. În situație de urgență a avut loc trecerea bruscă/grăbită de la învățarea față-în-față la educația online în clase virtuale. Accent s-a pus pe programe educaționale cu privire la cunoaşterea platformelor educaționale online, pe dezvoltarea competențelor digitale.

În baza propriilor observații, analizei rapoartelor de activitate ale centrelor biblioteconomice, ofertelor educaționale pentru perioada 2020, menționăm faptul că situația epidemiologică în țară a limitat la maximum organizarea activităților educaționale în teritoriu, dar s-au coordonat şi prestat activități în format online, prin platforme Zoom, Google Meet: consultații, întâlniri metodice, seminare, traininguri, ateliere profesionale etc. Centrele de formare continuă au oferit formabililor suport documentar şi informațional prin e-mail, consultații individuale online. Bibliotecarii din Sistemul Național de Biblioteci (SNB) au participat activ la activități educaționale online organizate pe diferite subiecte: crearea serviciilor de referințe; crearea infograficelor, chestionarelor online; licențele Creative Commons; accesarea bazelor de date (Open Doar, DOAJ); activități de instruire a bibliotecarilor în educația media, domeniul informării alegătorilor etc.

Conform datelor statistice [5,6] privind numărul total de ore academice de instruire non-formală organizate de bibliotecă, se atestă o creştere de la 29850 în 2019 la 35931 în 2020. Cu toate acestea, mulți indicatori referitor la instruirea bibliotecarilor în anul 2020 sunt în descreştere: numărul de ore de formare per angajat pe SNB de la 49 la 37; numărul de participanți la activități de educație non-formală de la 1726 la 1145; numărul de participanți la cel puțin o activitate de educație formală/

non-formală de la 3467 (85%) la 3102 (77%) din totalul de 4044 personal de specialitate.

Ca răspuns la criza pandemică, bibliotecarii beneficiază de activități educaționale specializate, de consiliere individuală, colectivă de dezvoltare profesională oferite prin învățarea la distanță. La personalul de specialitate s-a evidențiat necesitatea deținerii cunoştințelor, abilităților, deprinderilor specifice. Perioada de criză şi măsurile de limitare a răspândirii bolii care au fost impuse ca urmare a acestei pandemii au scos în evidență faptul că bibliotecarii din întreaga lume trebuie să-şi amelioreze rapid nivelul *competențelor digitale*. Însăşi Comisia Europeană [7] a menționat că pandemia a accentuat lacunele în materie de competențe digitale. „Abilități pentru a sprijini tranzițiile ecologice şi digitale" este una dintre cele 12 acțiuni din Agendă pentru competențe. Unul dintre documentele relevante pentru bibliotecarii din Republica Moldova privind pandemia şi bibliotecile este studiul „O agendă a bibliotecilor europene în era post-covid", la a cărui elaborare şi-au unit eforturile asociațiile bibliotecarilor din 17 țări europene sub egida Biroului European al Asociațiilor de Biblioteci şi instituții de Informare şi Documentare (EBLIDA) [8]. Unul dintre cei cinci factori identificați de EBLIDA – *Tehnologiile modelează bibliotecile în moduri noi* – accentuează necesitatea dezvoltării competențelor digitale.

Sondajul realizat la solicitarea Conference Directors of National Libraries (CDNL) şi IFLA (29 mai - 10 iunie 2020) [9] a constatat că jumătate din 55 de biblioteci naționale s-au confruntat cu dificultăți în furnizarea accesului digital din cauza legilor cu privire la drepturile de autor, problemelor ce țin de conexiunea la Internet, dar şi a abilităților digitale limitate ale personalului. Conform rezultatelor, 60% dintre respondenți consideră necesitatea instruirii personalului pentru redeschiderea serviciilor publice, iar 47% solicită învățarea unor noi instrumente şi platforme digitale pentru a fi gata să activeze de la distanță în ce priveşte crearea de noi servicii online.

La nivel național, participanții la Forumul Managerilor din 4 noiembrie 2020 au accentuat în comunicările lor problema privind activitatea bibliotecilor în perioadă de criză şi necesitatea incluziunii digitale a personalului de specialitate din biblioteci. Drept prioritate strategică, în contextul pandemiei provocate de virusul Covid-19, anul 2021 a fost declarat „Anul fortificării digitalizării activității bibliotecilor".

De asemenea, sunt necesare *cunoştințe în cultura informației,* pentru a oferi surse veridice de informare, evaluare, selectare a informației corecte şi implicarea în combaterea informației false, care este în stare să provoace şi mai multă panică decât deja este creată prin amploarea fenomenului. La rândul lor, bibliotecarii trebuie să învețe membrii comunității cum să evalueze, să filtreze informația şi să ajungă la conținuturile veridice din fluxul masiv de informații (cum ar fi privind Covid-19 plasate pe siteurile, blogurile, rețelele sociale), la informații medicale exacte. Bibliotecarii trebuie să dețină competențe pentru a spori resursele digitale pentru predare, învățare. Drept exemplu, menționăm experiența Bibliotecii Universității Cornell, a Bibliotecii din Insulele Hawaii, Loveland (Colorado) şi din alte regiuni din SUA care au diversificat serviciile lor de dezvoltare a culturii informației referitor la pandemie prin organiza-

rea cursurilor online, pentru a ajuta studenţii să realizeze cercetări în format online. Specialiştii de la Institutul de Cercetare în Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării de la Universitatea Naţională Autonomă din Mexic au găzduit o serie de seminare web despre dezinformare, supraîncărcare a informaţiilor, acces deschis şi Covid-19, elaborând o listă de resurse deschise la acest subiect [10].

În contextul actual, *cunoştinţele despre dreptul de autor*, *educaţia în domeniul mass-media*, *competenţele civice*, *competenţele în domeniul financiar, al mediului şi al sănătăţii* sunt esenţiale pentru bibliotecari pentru a oferi acces la copii electronice doar ale documentelor care au intrat în domeniul public, a discerne informaţii din diverse surse, a putea identifica dezinformarea, a lua decizii şi a acţiona în mod responsabil.

Concluzii

Rolul esenţial al personalului de specialitate din biblioteci de a asigura accesul maxim posibil la informaţii în scopuri ştiinţifice, educaţionale şi culturale nu s-a diminuat în perioada de criză. Pandemia Covid-19 a demonstrat că personalul de specialitate din biblioteci bine pregătit, cu cunoştinţe şi abilităţi dezvoltate va activa mai eficient profitând de tehnologiile avansate, care vor elimina obstacolele în prestarea în situaţii de criză a serviciilor informaţionale şi documentare de calitate. Aplicarea acestor tehnologii va permite realizarea cercetărilor temeinice care vor contribui la dezvoltarea continuă a domeniului biblioteconomiei şi ştiinţei informării.

Experienţele în urma crizei provocate de pandemia Covid-19 în domenii precum învăţarea online, planul de acţiune au ca obiectiv susţinerea dezvoltării unor competenţe digitale şi a unor capacităţi organizaţionale robuste în sistemele de formare continuă, valorificând pe deplin potenţialul tehnologiilor, datelor, conţinuturilor, instrumentelor şi platformelor emergente din era digitală. Pe de o parte, pandemia a perturbat organizarea formării continue; pe de altă parte, a oferit oportunităţi pentru transformarea domeniului biblioteconomiei şi al ştiinţei informării, noi modalităţi de instruire a personalului şi utilizatorilor, privind accesul la informaţie, noi moduri de comunicare, schimb de experienţă cu colegii şi cu alte categorii etc.

Considerăm că drept răspuns la criza pandemică vor fi asimilate experienţe valoroase, învăţate lecţii importante, care se vor reflecta în procesul de planificare şi reformare a formării continue a personalului de specialitate din biblioteci la nivel instituţional, local şi naţional.

Referinţe:

1. WITT, Steve, SMITH, Kerry. Libraries in times of crisis [online]. 21 February 2019. Disponibil: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0340035219830549 [Accesat: 3.04.2021]
2. OSOIANU, V. Biblioteca, Covid-19 şi timpul poliţelor de plătit. În: *Magazin Bibliologic* [online]. 2020, nr.3-4, p.4-8. ISSN 1857-1476. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/4-8_11.pdf [Accesat: 27.04.2021]

3. ZIGNAN, T. et al. *Librarianship in Europe – mapping professional needs*: report [online]. Biblio Project Consortium, 2020. 203 p. Disponibil: https://all-digital.org/resources/librarianship-in-europe-mapping-professional-needs/ [Accesat: 05.04.2021]
4. VASILICA, V. Bibliotecile din Republica Moldova în perioada pandemiei: resurse şi activități: Studiu sociologic. În: *Magazin Bibliologic* [online]. 2021, nr.1-2, p.38-43. ISSN 1857-1476. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/129246 [Accesat: 25.04.2021]
5. Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2020 [online]. Disponibil: http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca [Accesat: 3.04.2021]
6. Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2019 [online]. Disponibil: http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca [Accesat: 3.04.2021]
7. Comisia Europeană (2020). Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic şi Social European şi Comitetul regiunilor. European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience [online] Bruxelles, 1 iulie 2020. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0274& [Accesat: 3.04.2021]
8. EBLIDA. *A European library agenda for the post-Covid 19 age* [online]. May, 2020. 30 p. Disponibil: http://www.eblida.org/Documents/EBLIDA-Preparing-a-European-library-agenda-for-the-post-Covid-19-age.pdf [Accesat: 17.04.2021]
9. Survey Impact COVID-19. Reopening the library [online]. June 2020. Disponibil: https://conferenceofdirectorsofnationallibraries.files.wordpress.com/2020/07/200708-survey-impact-covid-19-reopening-def-1.pdf [Accesat: 3.04.2021]
10. IFLA. Covid-19 and the Global Library Field [online]. 13 octombrie 2020. Disponibil: https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries [Accesat: 3.04.2021]